

ERFGOED IN DIALOOG

Wat als erfgoed kan verbinden?

Begeleidingstraject van Erfgoedcel Denderland, samen met Ligo – centra voor basiseducatie en 't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst

COLOFON

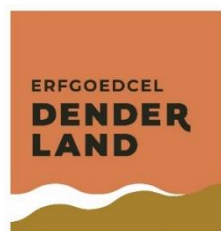
Erfgoed in dialoog is een begeleidingstraject van Erfgoedcel Denderland, samen met Ligo – centra voor basiseducatie en 't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst en met medewerking van de dienst integratie en inburgering van de Stad Aalst. Begeleidingstrajecten hebben tot doel om nieuwe doelgroepen met erfgoed aan de slag te laten gaan op een vernieuwende en verbindende manier. Op die manier wordt het erfgoed maatschappelijk relevant voor alle inwoners.

Intergemeentelijke Projectvereniging Erfgoed Denderland
Onderwijsstraat 1
9300 Aalst

Cover: Shana De Neve – Smoelentrekker

Vlaanderen
verbeelding werkt

Stad Aalst

Inhoudstafel

WAT ALS ERFGOED KAN VERBINDEN?	4
BEGELEIDINGSTRAJECT OP MAAT	5
VOOR WIE?	5
ERFGOED IN DIALOOG – LIGO IN HET MUSEUM	6
FASE 0. augustus – september 2022.....	6
FASE 1. Oktober – november 2022	6
FASE2. December 2022.....	8
FASE 4: maart 2023.....	10
expo DNAalst anders bekeken	10
BUDGET	16
STERKTES	17
AANDACHTSPUNTEN	18

WAT ALS ERFGOED KAN VERBINDEN?

Ligo - centrum voor basiseducatie - laat samen met Erfgoedcel Denderland het erfgoed van Aalst uit 't Gasthuys Stedelijk Museum in dialoog gaan met het erfgoed van nieuwe én minder nieuwe Aalstenaars.

Het cultureel erfgoed van Denderland is een kostbaar goed van heel de gemeenschap. Het zijn echter vaak dezelfde erfgoedspelers die optreden als erfgoedzorgers en dezelfde personen die actief aan de slag gaan met het cultureel erfgoed. Erfgoed naar andere doelgroepen brengen is niet evident. Mensen met verschillen inzake culturele of religieuze achtergrond, leeftijd (jong én oud), geslacht, seksuele geaardheid, mentale of fysieke beperking, opleiding, ervaring en inkomen... vinden niet altijd even makkelijk aansluiting bij erfgoedbeleving en -zorg.

Via begeleidingstrajecten op maat wil Erfgoedcel Denderland bredere en nieuwe doelgroepen activeren om actief aan de slag te gaan met het cultureel erfgoed uit Denderland, zodat de hele gemeenschap erbij betrokken wordt. Deze begeleidingstrajecten kunnen het lokale tot regionale cultureel erfgoed behelzen, maar hebben door hun voorbeeldfunctie wel een regionale relevantie.

Werken met specifieke doelgroepen vergt echter specifieke expertise. Enter Ligo!

Ligo, Centra voor Basiseducatie is een netwerk van 13 pluralistische centra in Vlaanderen en Brussel. Ligo zet in op de meest kwetsbare cursisten. Deze centra bereiken met diverse opleidingen kortgeschoolde, laaggeletterde volwassenen, ongeacht hun moedertaal. Bij Ligo zijn de cursisten 18 jaar of ouder, niet lang naar school gegaan en hebben maximaal een diploma beroepssecundair onderwijs. Er zijn cursussen Nederlands voor anderstaligen, maar ook Frans of Engels voor beginners, cursussen werken met de smartphone en computer, algemene cursussen zoals verkeersregels of kennismaking met kunst en maatschappij... Via het brede aanbod wil Ligo voor hen het verschil maken door hun kansen in de maatschappij te verhogen.

BEGELEIDINGSTRAJECT OP MAAT

Om erfgoedbeleving voor bredere doelgroepen toegankelijk te maken sloegen Ligo en Erfgoedcel Denderland de handen in elkaar om een participatief erfgoedtraject op te starten in 't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst. Cursisten van Ligo krijgen op die manier de mogelijkheid om enerzijds de het erfgoed en de geschiedenis van de stad en de regio te leren kennen, maar anderzijds ook de kans om hier actief aan de slag mee te gaan door de museumcollectie in dialoog te laten gaan met eigen erfgoed. Het traject kaders binnen de begeleidingstrajecten op maat die de erfgoedcel voorziet voor projecten die inzetten op atypische doelgroepen (atypisch inzake erfgoed) en vernieuwend zijn in hun opzet.

VOOR WIE?

Het traject werd open gesteld voor alle cursisten van Ligo, zowel Nederlandstaligen als anderstaligen. Eerder dan een klassieke cursus, waar je aan het einde een proef aflegt en een diploma of getuigschrift kan verdienen, was dit traject eerder vrijblijvend. Deelnemers moesten met andere woorden een deel van hun vrije tijd opofferen om wekelijks om woensdagnamiddag deel te nemen. De vrees dat dit ervoor zou zorgen dat er weinig inschrijvingen voor het traject zouden zijn, bleek ongegrond. De cursus zat al vrij snel 'vol' (maximaal 15 deelnemers) en veruit de meerderheid kon het traject helemaal uit doen. Enkele deelnemers moesten het traject voortijdig staken omwille van gezondheidsredenen of verhuis. De meerderheid van de deelnemers was anderstalig, een drietal deelnemers was Nederlandstalig. Dit bood veel kansen, zowel naar ontmoeting en verbinding toe, als naar taalkansen. De groep was echter heel heterogeen, met verschillende niveaus inzake taalbeheersing, achtergrond en opleiding.

Aangepaste begeleiding was dus zeker nodig. De lessen werden begeleid door twee begenadigde lesgevers van Ligo, die heel wat expertise meebrachten inzake werken met de cursisten. Zij werden ondersteund door een erfgoedconsulent van de erfgoedcel. Ook de stadsdiensten boden ondersteuning aan, zowel vanuit de dienst 'integratie en inburgering' als uit de communicatiedienst én vanuit 't Gasthuys Stedelijk Museum. Die laatste fungeerde ook als de centrale plek voor de lessen en de publieksmomenten.

ERFGOED IN DIALOOG – LIGO IN HET MUSEUM

Timing: het project vindt plaats tussen oktober 2022 en april 2023. Elke woensdagnamiddag gaan de lessen door tussen 13u en 16u. We komen telkens tijdens de schoolweken samen aan de gastentafel van 't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst.

FASE 0. augustus – september 2022 voorbereiding

Voor de start van het nieuwe schooljaar, brengen de collega-lesgevers van Ligo een bezoek aan het museum. Niet enkel de twee lesgevers die het traject voorbereiden, maar alle lesgevers die in de hogere niveaus lesgeven op Ligo leren het erfgoed en de geschiedenis van de stad kennen met een bezoek aan de expo DNAalst in 't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst. Dit ter voorbereiding van het bezoek dat zij met hun klassen later zullen afleggen.

In de loop van september krijgen alle klassen uit de hogere niveaus van Ligo de kans om het museum te bezoeken onder begeleiding van hun lesgever.

Na het bezoek wordt er promotie gemaakt bij de cursisten om in te schrijven voor het traject 'erfgoed in dialoog'.

Uit de inschrijvingen wordt een groep samengesteld van maximaal 15 deelnemers. Tot onze vreugde (en enigszins verbazing) zijn alle beschikbare plaatsen snel volzet.

FASE 1. Oktober – november 2022 kennismaking met elkaar en met erfgoed

Tijdens de eerste lesmomenten wordt uitgebreid tijd genomen om elkaar te leren kennen en iedereen op zijn of haar gemak te stellen. De groep is immers heel heterogeen samengesteld, met zowel anderstaligen als Nederlandstaligen. Een warm welkom is hierbij heel belangrijk. Praten met elkaar staat centraal, de taalkansen die het traject biedt zijn dan ook een grote troef.

Naast kennismaken met elkaar, leren de cursisten ook het erfgoed en de geschiedenis van de stad kennen. Wekelijks wordt een ander stukje van het museum belicht. Zo gaat het in de zaal over bestuur over democratie en stemrecht, iets waar veel cursisten wel iets over te zeggen hebben. Ook de kruidentuin en de zaal 'vechtende stad' lokken veel reactie uit.

De cursisten maken ook een eerste oefening met een eigen stukje erfgoed: we leren over een eigen object of erfgoedverhaal te vertellen en brengen een bezoek aan het transit-depot en erfgoedatelier van Erfgoedcel Denderland, waar vrijwilligers de cursisten helpen om hun erfgoedobject te inventariseren volgens de regels van de kunst. Vertellen over het eigen erfgoedobject blijkt niet evident voor een aantal cursisten, hier zal nog veel op geoefend worden.

De cursisten brengen in november een bezoek aan het industriemuseum in Gent, waar een aangepaste rondleiding en een workshop drukken met de drukpers op het programma staat. De link met het industriële verleden van Aalst en het drukkersverleden (met o.a. Dirk Martens) wordt in de voorbereiding op het bezoek en in de nabespreking achteraf een aantal keer gelegd.

FASE2. December 2022
publieksevenement: FEEST!

In december gaan de cursisten voor een tweede keer op uitstap buiten Aalst. Deze keer trekt de groep richting Brussel, waar ze in het museum voor schone kunsten een aangepaste rondleiding krijgen. Kunst staat tijdens de lessen in deze periode iets centraler, met ook een bezoek aan de collectie schilderijen van Valerius de Saedeleer in 't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst.

December is een maand waar we ons voorbereiden op de eindejaarsfeesten. En ook onze cursisten hebben een feestje in petto! Op basis van de zaal 'feestende stad' in de DNAalst-expo van 't Gasthuys Stedelijk Museum wordt een eerste publiek toonmoment voorbereid, waarbij vooral vrienden, familie en collega's uitgenodigd worden. De cursisten leren vertellen over het eigen erfgoedobject en er wordt ingezet op de verschillende zintuigen met de methodiek van de 'multisensory space'. Op 21 december is het eindelijk zo ver: een van de zalen van het museum wordt ingericht voor het publiek: uitvergrote foto's tonen het traject in beeld, de objecten van de cursisten worden in heuse vitrinekasten tentoongesteld en de cursisten geven bij hun objecten tekst en uitleg aan vrienden familie en collega's. Uiteraard hoort er bij feest ook iets lekkers en de cursisten zorgen dan ook voor een uitgebreide tafel vol desserts, waar Aalsterse vlaai en baklava samen komen.

Dit toonmoment was bedoeld als een eerste oefening voor de eind-expo in maart, maar zou nog heel de kerstvakantie voor het brede publiek blijven staan. Ook andere klassen van Ligo zouden nog een kijkje komen nemen.

Een korte **aftermovie** van het evenement kan je [hier](#) bekijken.

FASE 3: jan – februari 2023 eigen verhaal

Ter voorbereiding van de expo die het hele traject zal afsluiten, leren de cursisten om het eigen erfgoedverhaal te vertellen. Via interviews proberen we de nodige informatie te vragen aan de cursisten. Ook de link met het museum wordt geoefend, want die verbanden worden niet altijd vanzelf gelegd door de cursisten. Het vertrekpunt blijft de expo DNAalst in het museum, de verhalen en objecten van de cursisten worden binnen deze context geplaatst, zodat het eigen erfgoed in dialoog kan gaan met het erfgoed in het museum.

De cursisten nemen ook elk een filmpje op, waarbij ze op locatie in het museum gefilmd worden. Hiervoor kunnen we rekenen op de ondersteuning van de communicatiedienst van Stad Aalst.

Verder wordt er ook een bezoek aan andere locaties in de stad gebracht, zoals de Sint-Martinuskerk en één van de weinige bewaarde beluiken.

Ter voorbereiding van de expo wordt ook een workshop weven gegeven. De cursisten krijgen de mogelijkheid om elk een eigen weefstukje toe te voegen aan het groter geheel, als symbool voor de verhalen van de cursisten die doorheen het verhaal van DNAalst geweven worden.

FASE 4: maart 2023

expo DNAalst anders bekeken

Op 17 maart komt het hele project tot een apotheose met de expo DNAalst anders bekeken. 't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst is uitzonderlijk op vrijdagavond open voor dit evenement.

De cursisten wachten de bezoekers in de verschillende zalen of kamers van het museum op, waar ze 'live' vertellen over hun erfgoedobject. De bezoekers volgen het parcours doorheen het museum en ontdekken gaandeweg de verschillende verhalen (zie bijlage: folder EXPO DNAalst anders bekeken).

In de **pandgang** van het vroegere klooster van 't Gasthuys vertelt Amineh hoe zij vijf keer per dag bidt en wat haar geloof voor haar betekent.

In de **kruidentuin** vinden we allerlei geneeskrachtige planten die de kloosterzusters vroeger in het gasthuis gebruikten om de zieken te verzorgen. Chantal vertelt in de tuin over de jujube de vrucht van vrede en van vriendschap.

In de **zaal vechtende stad** vertelt Fayza aan de hand van een bankbiljet uit haar thuisland Syrië hoe oorlog ook vandaag nog een enorme impact heeft.

In de **zaal werkende stad** sprokkelen we verschillende verhalen. Fatma vertelt aan het weefgetouw hoe Berberse tapijten geweven worden. Ünzile vertelt hoe zij leerde om handwerk te maken zoals gehaakte pantoffels. Dominique haalt warme herinneringen op aan de workshop drukken die de deelnemers in het Industriemuseum in Gent konden volgen.

In de **zaal het leven van alledag** toont Oumayma hoe je echte Arabische koffie maakt, terwijl Myriam herinneringen ophaalt aan het bijzondere vlaaienrecept van haar grootmoeder.

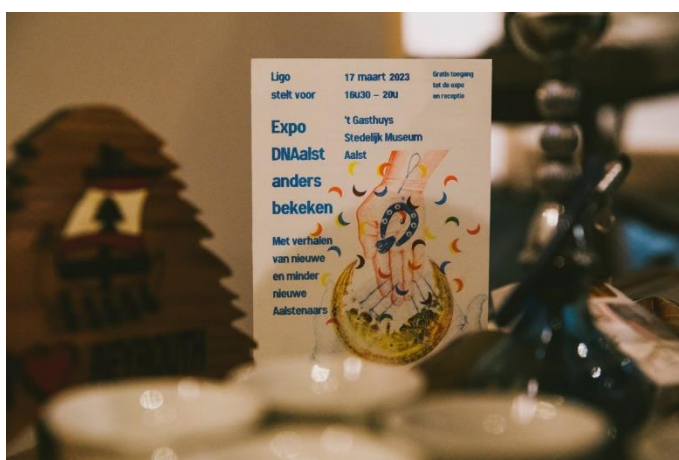
In de **zaal feestende stad** toont Bashira haar feestkleed voor Nowruz, het Perzische nieuwjaarsfeest. Masooma dekt de Sinh-tafel voor dit feest, een tafel vol symboliek. Iman en Oumayma tonen hoe de maan een symbool is voor hun geloof en vertellen over de ramadan en het suikerfeest.

De **kapel** van het voormalige klooster blijft een plek voor reflectie. Yvette en Vasil delen hoe zij het project 'erfgoed in dialoog' beleefd hebben en wat zij er uit meenemen.

Het aantal bezoekers overtreft alle verwachtingen. Tijdens de opening van de expo worden er 165 bezoekers aan de balie van het museum geteld. Door het succes wordt de expo nog open gehouden tot eind april, wat nog een 300-tal bezoekers extra lokt. De video-getuigenissen van de cursisten worden op verschillende schermen doorheen het museum getoond en ook hun erfgoedobjecten worden er tentoongesteld, niet in een zaal apart maar in de DNAalst expo zelf. De filmpjes worden ook in de erfgoedapp ontsloten, zodat de inhoud ook na het einde van de expo digitaal beschikbaar blijft. De filmpjes zijn ook [hier](#) te bekijken.

BUDGET

Voor dit traject trok Erfgoedcel Denderland € 5.000 uit. De gemaakte kosten zijn:

- Uitstap Industriemuseum Gent (toegang, gids, treintickets, workshop)
- Uitstap museum voor schone kunsten Brussel (toegang, treintickets, gids)
- Workshop weven
- Materiaalkosten
- Onkosten publieksevenementen (o.a. catering)
- Vormgeving en druk
 - o De vormgeving en druk ter promotie van de expo nam een aanzienlijk deel van het beschikbare budget in beslag. We vonden het echter belangrijk om dit professioneel te doen, zodat de expo de passende aandacht kreeg.
 - o We werkten samen met een artistieke vormgever, gespecialiseerd in riso-druk. De vormgever nam uitgebreid de tijd om de cursisten en hun verhalen te leren kennen en kon hierdoor een heel persoonlijke stijl voor het project ontwikkelen, toegepast op een uniek drukprocédé dat zowel ecologische als kunstzinnige is.

Onkosten die niet mee gerekend werden in het budget:

- Fotograaf: om de opening van de expo in beeld te brengen stelde Erfgoedcel Denderland een fotograaf aan binnen het eigen budget
- Filmpjes met getuigenissen cursisten: deze werden volledig kostenloos gemaakt door de communicatiedienst van de stad, die hier heel wat expertise heeft in opgebouwd. Dit zorgde ervoor dat we wel professionele video konden aanbieden, zonder het volledige projectbudget hieraan op te doen.
- Locatie: 't Gasthuys Stedelijk Museum stelde de locatie gratis ter beschikking, bijna alle lessen konden hier doorgaan.
- Productie van uitvergroete foto's voor expo: deze werden door de technische dienst van de stad geproduceerd
- Huur technisch materiaal zoals sfeerverlichting voor de expo en de nodig kabels: dit kon via de uitleendienst van de stad ontleend worden.
- Schermen in de expo: drie touchscreens konden uit de uitleendienst van de erfgoedcel ontleend worden en ook het museum had enkele tv-schermen ter beschikking.

STERKTES

Het project wordt door deelnemers en begeleiders als bijzonder zinvol ervaren. Er blijkt een grote nood aan zinvolle vrijetijdbesteding en mogelijkheid tot ontmoeting bij kwetsbare doelgroepen. Er is dan ook sprake van heel wat interesse bij de cursisten voor dit traject (dat bewijst ook het succes van de vervolgcursus bij Ligo onder de noemer 'kunst en cultuur'). Het persoonlijk contact wordt als één van de belangrijkste aspecten gewaardeerd door de deelnemers. Heel wat cursisten hebben weinig kansen om in contact te komen met mensen die niet tot hun leefwereld behoren. Voor de anderstaligen zijn de taalkansen een pluspunt, ook het contact met Nederlandstalige deelnemers draagt hieraan bij. Voor de Nederlandstaligen was de cursus een opportuniteit om eigen vooroordelen los te laten. Heel wat deelnemers sloten nieuwe vriendschappen. De diversiteit in de groep is dan ook een bijzondere sterkte van het traject.

Het project zet sterk in op participatie en het verlagen van drempels. Voor heel wat cursisten is een museumbezoek nieuw. Zelfstandig een museum binnenwandelen doen ze niet zo snel (of in feite: helemaal niet). De museumbezoeken, zowel in Aalst, Brussel als Gent, worden sterk geapprecieerd door de cursisten. Participatie gaat echter verder dan deelnemen alleen en de cursisten bepalen dan ook mee de koers van het project en van de eindexpo. Dit heeft zowel voordelen naar betrokkenheid toe, maar ook nadelen (naar inhoud en organisatie toe, zie later). De persoonlijke betrokkenheid van de cursisten is alleszins een groot pluspunt. Wekelijks spenderen zij enkele uren van hun vrije tijd aan dit project, zonder dat er een diploma of getuigschrift tegenover staat.

Het vernieuwende aspect aan het project is zeker ook een sterkte. Het was de eerste keer dat er door Ligo en de erfgoedcel op dergelijke uitgebreide manier rond erfgoed werd gewerkt. Ook al zijn de eindproducten eerder klassiek binnen de erfgoedsector (een tentoonstelling in een museum), toch is de weg ernaartoe voor deze doelgroep een heel nieuw gegeven.

Het museum kon via dit traject heel wat nieuwe bezoekers ontvangen, mensen die anders niet snel de weg naar het museum vinden.

Deze eerste samenwerking tussen de verschillende partners (Ligo, Erfgoedcel Denderland, 't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst en de dienst integratie en inburgering van de Stad Aalst) kan de basis vormen voor projecten in de toekomst. Het uitbreiden van het netwerk met organisaties en diensten van buiten de erfgoedsector is voor de erfgoedcel en het museum een bijzonder pluspunt.

Een laatste pluspunt is de budgettaire ruimte die voorzien wordt door de erfgoedcel. Hierdoor zijn zaken mogelijk die anders snel sneuvelen (een degelijke vormgeving, materiaal, museumbezoeken, workshops...).

AANDACHTSPUNTEN

Het traject is van bij de start sterk participatief en bottom-up opgevat. Het idee dat door de cursisten in aanraking te laten komen met erfgoed (de objecten en verhalen in het museum) zij het eigen erfgoed of het eigen verhaal zelf zouden verbinden met de museale opstelling. Dit blijkt moeilijker dan gedacht. In de toekomst zou dit sterker gestuurd mogen worden. Het verband tussen de eigen leefwereld en de DNAalst expo moet voor de cursisten nog explicieter gemaakt worden.

De objecten in het museum op zichzelf spreken de cursisten minder aan. Je moet er een verhaal over vertellen om het voor hen enigszins herkenbaar te maken. Het vergt echter veel tijdsinvestering om dit over te brengen. Voor de meeste cursisten is het moeilijk om aan bezoekers tijdens de expo iets extra's te vertellen over wat er in het museum te zien is. Zij blijven bij het eigen verhaal over het eigen object, wat goed ingeoeft was. Voor de toekomst zouden de lesgevers nog meer proberen inzetten op het inhoudelijke aspect, zodat cursisten nog wat meer meekrijgen van de stadsgeschiedenis.

Het traject in zijn geheel is vrij lang en intensief, zowel voor de begeleiders als voor de cursisten. Met twee lesgevers en een begeleider van de erfgoedcel is er vrij veel personeel nodig voor een relatief beperkte groep deelnemers.

De groep deelnemers is bijzonder divers. Dit heeft zijn voordelen (zie hier boven), maar ook nadelen. Het taalniveau is dermate verschillend dat sommige deelnemers in feite niet voldoende kunnen volgen. Een betere screening van deelnemers is nodig, zodat er een minimum aan taalbeheersing aanwezig is. Daarnaast valt op dat er binnen de groep weinig jonge mensen aanwezig zijn. De vrees dat we geen jonge ouders met kinderen zouden bereiken omwille van het tijdstip (woensdagnamiddag), bleek gegrond. Op zich is dit geen probleem, er was veel interesse en de beschikbare plaatsen waren snel ingevuld, maar het is opvallend dat de gemiddelde leeftijd eerder aan de hoge kant lag.

De samenwerking tussen de partners is in het algemeen een groot pluspunt, maar de lesgevers hopen dat 't Gasthuys Stedelijk Museum in een mogelijk vervolgtraject een grotere rol kan opnemen in plaats van enkel ontvangende locatie te zijn.